

Tiedon yhteistuottamisen käytännöt

Muistoihin perustuva kokemustieto päätöksenteon tukena

Anna-Kaisa Kuusisto

 <https://orcid.org/0000-0003-3979-6934>

Kristiina Korjonen-Kuusipuro

 <https://orcid.org/0000-0002-8528-0237>

Kokemusten ja muistitiedon keräämisen, tallentamisen ja analyysitapojen kehittäminen on ollut muistitietotutkimuksen sekä kulttuurisen muistitutkimuksen ytimessä erityisesti Suomessa. Usein huomion kohteena ovat olleet ihmisryhmät, joiden ääni ei välttämättä kuulu yhteiskunnassa. Heidän kanssaan yhdessä toteutettu tiedon tuottaminen edellyttää sekä ennalta pohdittuja eettisiä valintoja että tilanteisesti ratkaistavia kysymyksiä (ks. Juvonen & Taavetti sekä Kurvinen & Yoken tässä teoksessa). Tutkimuksen eettisenä lähtökohtana on aina se, että kokemusten ja muistitiedon hyödyntäminen ei saa vahingoittaa tai aiheuttaa vaaraa tutkimukseen osallistujille eikä tuottaa heille uusia traumoja. (Fingerroos 2017; Hytönen & Salenius 2017.) Tutkimuksellisissa kohtaamisissa keskiöön nousevat tutkimuseettinen sääntely sekä eletty etiikka (esim. Kaukko & Korkiamäki & Kuusisto 2019). Elettyyn etiikkaan kuuluvat kohtaamisten myötä syntyvä luottamus ja muistitiedon kerronnalliseen ja keholliseen välittymiseen liittyvät erilaiset tiedon keräämisen, analyysin ja jatkokäytön kysymykset (Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto 2019).

Tässä luvussa¹ pohdimme, miten muistoihin perustuvaa kokemustietoa voidaan hyödyntää osana poliittisia päätöksentekoprosesseja. Tarkastelemme erityisesti tiedon yhteistuottamisen ja tiedon kääntämisen käytäntöjä. Tiedon kääntämisellä tarkoitamme niitä prosesseja, joiden avulla kokemustietoa muokataan päätöksentekoa tukevaan muotoon. Tiedon kääntäminen ei tarkoita mekaanista tiedon siirtämistä merkitysjärjestelmästä tai kielestä toiseen, vaan syvemmän ymmärryksen välittämistä helposti ymmärrettävässä muodossa. Tässä prosessissa tärkeä rooli on sekä kokemusasiantuntijoilla että niin sanotuilla välittäjillä. Välittäjät ovat toimijoita, jotka kääntävät kokemusasiantuntijoilta saamaansa tietoa muille toimijoille. Välittäjät voivat olla myös organisaatioita, jotka hyödyntävät kokemusasiantuntijoiden tietoa suoraan omissa toiminnoissaan. Tässä luvussa esittelemässämme tutkimuksessa tiedon välittäjiä olivat tutkijoiden lisäksi muun muassa aineistonamme olleiden taidetyöpajojen ohjaajat, vertaisohjaajat ja erilaiset kohtaamisten mahdollistamiseen osallistuneet institutionaaliset tahot, kuten nuorten parissa työskennelleet kansalaisjärjestöt.

Tässä luvussa käsittelemme muistoja osana kokemustietoa sekä kokemustiedon sovellettavuuden periaatteita. Aineistoesimerkkimme pohjautuvat yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijanuorten kanssa toteuttamiemme taidelähtöisten työpajojen etnografiseen havainnointiin vuosina 2016–2018. Tutkimuksissamme olemme toistuvasti huomanneet, ettei näiden nuorten kokemuksiin pohjautuvaa tietoa ole hyödynnetty esimerkiksi palvelutarpeiden kartoittamisessa tai nuoria varten luotujen eri hallinnon sektoreiden tuottamien kotouttamisohjelmien suunnittelussa. Kokemustiedon hyödyntämättä jättäminen on johtanut muun muassa toimimattomiin asumisen käytäntöihin, rikkonaisiin koulutuspolkuihin, yksinäisyyteen, kotoutumisen ongelmiin ja yleiseen kuulumattomuuden tunteeseen. Kysymme, kuinka lasten ja nuorten pakotettuun siirtymiseen (*forced displacement*) liittyviä muistoja ja kokemuksia voidaan kerätä taidelähtöisten ja moniaistillisten menetelmien avulla, ja osoitamme, miten ja millaisten vaiheiden kautta kokemus-

1 Tutkimuksemme on tuotettu osana Suomen Akatemian rahoittamia tutkimushankkeita SA 266161, SA 304146 ja SA 330574.

tietoa voidaan kääntää päätöksenteon tueksi. Esitämme lopuksi, että kokemustiedon politiikkarelevanssin hyödyntäminen vaatii yhtäältä kontekstuaalisen kokonaiskuvan luomista tutkittavasta ilmiöstä, ja toisaalta sitä, että erilaiset tiedolliset käännökset tunnistetaan osaksi tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. On siis oleellista ymmärtää tiedon kääntämisen prosesseja, jotta kokemustiedon hyödyntäminen ei typisty eri foorumien, kuten viranomaistahojen, kansalaisjärjestöjen tai tutkimuksen sisäiseksi keskusteluksi, vaan johtaa myös päätöksenteon ja poliittisen ohjauksen tueksi vaadittavan yhteiskunnallisen tietopohjan rakentumiseen. Muistitietotutkimuksen kentällä tällainen näkökulma on vielä varsin harvinainen (ks. myös Fingerroos & Haanpää sekä Hytönen & Malinen tässä teoksessa).

Muistoista ja kokemuksista politiikkaa tukevaksi tiedoksi

Suullinen ja kirjoitettu muistitieto perustuu yksilöiden intersubjektiivisiin kokemuksiin ja niiden tilanteiseen tulkintaan. Tällainen tieto ei synny tyhjiössä vaan aina suhteessa muihin ihmisiin, materiaan, paikkaan ja aikaan. Jaettuna muistitieto on kollektiivista, ja se voi olla myös ylisukupolvista, jolloin ensikäden kokemuksen sijaan kyse on kerrottujen muistojen siirtymisestä. Käytämme pääosin kokemustiedon käsitettä, jonka ytimessä ovat tutkittavien ihmisten eletyn elämän kokemukset, muistot ja nykyhetkessä tapahtuva menneisyyden tulkinta. Kokemustieto tulisi nähdä tilanteisesti tuotettuna ja kontekstin huomioivana ymmärryksenä (esim. Latzko-Toth & Bonneau & Millette 2017). Kokemustiedon keräämisessä, analyysissä ja kääntämisessä tutkijalla on keskeinen rooli. Päätöksenteossa kokemustieto täydentää käytäntöjen ymmärtämisessä ja esimerkiksi palvelujärjestelmien kehittämisessä muita tiedonlajeja, kuten tilastoja, kun taas muistitieto linkittyy tiiviimmin historiaa ja menneisyyttä painottaviin tiedollisiin asetelmiin (esim. Vehkalahti & Jouhki tässä teoksessa).

Kokemustieto on usein aliarvostettu ja alihyödynnetty tiedonlaji erityisesti päätöksenteossa ja politiikkaa tukevan moniarvoisen tietopohjan rakentamisessa (Hennala & Melkas 2016). Tämä johtuu useista

tekijöistä. Ensiksi päätöksenteon tukena on perinteisesti totuttu hyödyntämään moninaista asiantuntijatietoa ja tieteellistä tietoa. Toiseksi kokemustiedon kääntäminen tieteelliseksi tiedoksi vaatii toimijoilta analyttisiä välineitä kokemuksen tiheyden (*thickness*) ymmärtämiseen ja tämän kontekstisidonnaiseen tulkintaan. Tämä tarkoittaa erityisesti tunteiden ja muistojen ymmärtämistä osana kokemusta. Kolmanneksi kokemustiedon episteemistä pohjaa ei ole useinkaan kriittisesti tarkasteltu tieteen piirissä, vaan kokemustieto ymmärretään usein vain yksilöiden mielipiteinä eikä laajempaa tietopohjana ja inhimillisen kokemuksen ilmentäjänä (vrt. Rossi & Tuurnas 2021). Neljänneksi, jotta kokemustietoa voitaisiin paremmin hyödyntää esimerkiksi palveluorganisaatioissa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, tulisi ymmärtää, miten eri toimijat ylipäättään osaavat ja pystyvät hyödyntämään eri tietopohjia toiminoissaan (Ahlqvist & Sirviö 2019).

Kokemustiedon strategisesta merkityksestä kirjoittava Marella Hoffman (2020) painottaa, että sen avulla on mahdollista lisätä ymmärrystä, joka puolestaan auttaa ihmislähtöisten ja tarveperustaisten palvelujen kehittämisessä. Samalla saadaan aikaan moninaisten äänten kollaasi, jossa myös hiljaisten ryhmien ääni on mahdollista nostaa kuuluviin. Kokemustiedon avulla on mahdollista vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen ja sen keräämisen eri prosessit voivat olla tutkimukseen osallistuville myös terapeuttisia, vaikka tutkijat työskentelevätkin asiantuntijaroolistaan käsin, eivätkä lähtökohtaisesti ole terapeutteja. Kokemustiedon hyödyntämisen prosessi on myös kaksisuuntainen, eli se lisää keskinäistä ymmärrystä ja dialogisuutta yhteiskunnassa. (Hoffman 2020.) Kokemustiedon avulla globaaleja ilmiöitä voidaan tarkastella arjen ja paikallisuuden tasolta käsin, ja samalla kokemuksellinen arkitieto tulkitaan suhteessa teoreettiseen ja faktuaaliseen tietoon. (Fingerroos ja muut 2017; Lillbroända-Annala 2017.)

Tarkastelemme tässä luvussa maahanmuuttajanuorten kokemustietoa pakotettuun siirtymiseen liittyvistä asioista, tapahtumista, muistoista, tunteista ja arjen kohtaamisista. Hyödynnämme kohtaamisten analyysissa Erving Goffmanin (1959) ajatuksia arjesta näyttämönä, jossa itseä asemoidaan jatkuvasti suhteessa toisiin ihmisiin ja oman elämän rooleihin. Goffmanin teatterimaailmasta lainatun analogian mukaisesti

ihmiset ovat sosiaalisissa tilanteissa esillä näyttämöllä (*front stage*). Näyttämön vastakohtana on kulissien takainen alue (*back stage*), jossa on mahdollista irrottautua esityksen vaatimasta roolista, rentoutua tai suunnitella seuraavaa ”esitystä”. Kaikissa näissä sosiaalisissa tilanteissa ihmiselle on tärkeää toimia yhdessä, tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi. (Goffman 1959; Schulman 2017.) Goffmanin ajattelu on ohjannut myös analyysimme kohdennusta, sillä kaiken keskiössä on se, mikä tuntuu pieneltä ja vähäpätöiseltä (Luhtakallio 2012). Erityisesti vuorovaikutuksen dynamiikan tarkastelussa keskitymme erilaisten näyttämöiden ja välittäjien rooliin. Näin meidän on mahdollista seurata tiedon tuottamisen erilaisia käytäntöjä sekä tunnistaa kohtia, joissa tiedollisia käännöksiä erityisesti tarvitaan ja ketkä niissä ovat mukana.

David Schulman (2017) on päivittänyt Goffmanin teoreettisia ajatuksia nykyhetkeen, johon teknologinen kehitys on tuonut mukanaan monia uusia tapoja itsensä esittämiseen. Teknologian merkitys on näkyvissä myös omassa tutkimuksessamme. Taidetyöskentely toimi tilanteena (*setting*), jossa luotiin sosiaalisia kohtaamisia ja mahdollistettiin muistelua. Näissä tilanteissa toimintaa määrittivät materiaaliset kytkökset kuten mobiililaitteet, monenlaiset arvot, normit ja kulttuuriset käsitteet. Koska kyse oli eri kulttuuritaustoista tulevista nuorista ja työskentelyn lähtökohtana oli monikulttuurinen vuorovaikutus, oli asetelma jo sinällään haastava niin nuorille itselleen kuin ohjaajillekin. Taidetyöpajoissa oli nähtävissä jatkuvaa liikettä näyttämöltä taka-alalle ja takaisin. Lisäksi näyttämö saattoi toimijasta riippuen muuttua taka-alaksi ja taka-ala puolestaan näyttämöksi. Teknologisen kehityksen mukanaan tuomat sosiaalisen median palvelut, kuten Snapchat, Instagram tai TikTok, loivat myös mahdollisuuden olla usealla näyttämöllä samanaikaisesti. Taidetyöpajojen sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteet antoivat meille tutkijoille mahdollisuuden havainnoida ja analysoida vuorovaikutuksessa syntyviä käytäntöjä sekä muistojen merkitystä osana tiedontuotantoa.

Väitämme, että kokemustiedon tuottaminen, kääntäminen ja hyödyntäminen päätöksenteossa vaatii sosiomateriaalisten ja kulttuuristen käytäntöjen ymmärtämistä osana kokemusten muotoutumista. Tarvitaan myös uusia helposti hyödynnettäviä metodeja näiden käytäntöjen tiheän kuvauksen luomiseen, tämän tiheyden ymmärtämiseen ja yksilöiden ja

yhteisöjen kokemusten ja niihin liittyvien merkitysten tulkintaan (esimerkiksi Latzko-Toth & Bonneau & Millette 2017). Näiden menetelmien pitäisi pystyä tunnistamaan kokemustiedon eri ulottuvuudet, kuten muistot, kokemuksiin liittyvät ei-kielelliset ja keholliset ilmaisut sekä näihin liittyvät tunteet (Korjonen-Kuusipuro ja Kuusisto 2019; Kuusisto-Arponen & Gilmartin 2019). Osoitamme, kuinka ymmärrys kokemustiedosta sosiaalisesti, tilallisesti ja ajallisesti kontekstiherkkänä ilmiönä on erityisen hyödyllistä, kun haluamme vaikuttaa yhteiskunnallisiin prosesseihin ja kehityskulkuihin (Dikeç 2017; Latzko-Toth & Bonneau & Millette 2017). Poliittikkaa tukevan tutkimuksen on myös oltava kiinni ajassa. Tämä osittain altistaa tutkimuksen tekemisen muutoksille, ja tutkijoiden on pystyttävä reagoimaan tutkimuskentän ja tutkittavan ilmiön äkkinäisiinkin muutoksiin. Kun pyrkimyksenä on tarjota politiikan kehittämislle tukea käsitteellisen ymmärryksen perustalta, tutkimustieto on lisäksi sovitettava yhteen soveltajien käsitteistön ja joskus jopa institutionaalisen toimintakulttuurin kanssa. Näitä tiedon käännöksiä erittelemme empiirisen aineistomme avulla.

Yksin tulleet oman elämänsä asiantuntijoina

Erityisesti vuosina 2015–2017 Suomesta ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevien alaikäisten määrän suuri vaihtelu aiheutti ongelmia vastaanottovaiheen majoituksessa, turvapaikkahakemuksien käsittelyssä ja kuntapaikkojen järjestämisessä oleskeluluvan myöntämisen jälkeen. Nuorten arkea kuormittivat muun muassa menneisyyden traumaattiset kokemukset, vastaanottovaiheen asumisyksiköiden sulkemisista johtuvat nuorten siirtymiset Suomen sisällä ja pitkittyneet hallinnolliset prosessit. Tällaisessa elämäntilanteessa kuormitusta aiheuttavat myös yleinen epävarmuus omasta tulevaisuudesta, huoli mahdollisesti kotimaahan jääneen perheen tilanteesta ja pelko kielteisestä oleskeluluvasta tai sen jatkosta Suomessa. Yksin maahan tullut nuori tarvitsee paitsi turvallisen fyysisen myös sosiaalisesti hyväksyvän ympäristön, jonka avulla kotoutuminen uuteen maahan voi alkaa. Hän tarvitsee luotettavia aikuisia ja ennen kaikkea ystäviä uudessa kotimaassa. (Kuusisto-Arponen 2015;

Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018). Vaikka Suomessa ilman huoltajaa saapuvien lasten ja nuorten hoivantarpeeseen on pääsääntöisesti pystytty vastaamaan riittävästi, on hoivakäytännöissä ja niitä ohjaavissa laeissa paljon kehitettävää, jotta yksin tulleiden hyvinvoinnin pitkäjänteinen turvaaminen olisi mahdollista (Kuusisto-Arponen 2016, 36–38).

Yksin tulleet nuoret nähdään usein oman menneisyytensä uhreina silloinkin, kun he ovat palveluiden käyttäjiä ja aivan tavallisia nuoria kuten muut ikätoverinsa. Tällöin nuoren toimijuus määrittyy ensisijaisesti yksin tulleet maahanmuuttajana ja sosiaalisen tuen tarpeen kohteena eikä oman elämänsä aktiivisena toimijana. Tästä syystä tutkijoina tarkoituksemme oli nimenomaan ymmärtää nuorten moninaisia maailmoja ja osoittaa, kuinka heillä on omassa elämässään paljon erilaisia taitoja ja resursseja (Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018). Näin on mahdollista irtautua uhriuttavasta puheesta ja pyrkiä nuorten toimijuuden positiiviseen tunnistamiseen (ks. myös Häkli & Kallio & Korkiamäki 2015). Erityisen tärkeää on, että sosiaalinen ympäristö sitoutuu omalla toiminnallaan tukemaan nuorten kykyjä ja tavoitteita. Esimerkiksi yhteisen taidetyöskentelyn avulla voidaan tukea nuorten itsetuntemusta, sosiaalisia taitoja ja yhteiskunnallista osallisuutta.

Metodologisesti oleellinen kenttätyömme lähtökohta oli taidetyöskentelyn yleinen tavoite, jossa nuoren ja ohjaajan kohtaaminen syntyy mielihetimiten ja arvojen esille tuomisen ja keskustelemisen kautta. Työskentelyssä korostettiin kunkin osallistujan vapautta ilmaista itseään ja identiteettiään. Lisäksi taidetyöskentelyllä pystyttiin ylittämään kielellisiä rajoitteita, koska taiteelliset menetelmät pohjautuivat myös keholliseen ilmaisuun. Tällöin kokemukset ja yhteys ympäröivään maailmaan syntyvät kehon kautta. Monikulttuurisen ryhmän takia työskentelytapamme oli tärkeä, sillä se mahdollisti sanattoman dialogin syntymisen sellaisenkin nuorten kesken, joilla ei ollut yhteistä kieltä (ks. myös Kivijärvi 2015). Taidetyöskentely voikin parhaimmillaan mahdollistaa irrottautumisen tavanomaisista ja jopa leimaavista tai stereotyyppisistä yhteiskunnallisista määrittelyistä ja rooleista. Keholliseen ilmaisuun liittyy kuitenkin aina kulttuurisia erityispiirteitä, jotka voivat vaikeuttaa dialogin syntymistä (ks. Savolainen & Taavetti tässä teoksessa). On myös muistettava, että yhdessä työskentely voi tuoda pintaan monenlaisia vaikeutakin

muistoja, joita erityisesti haavoittuvien ryhmien kanssa työskentelevien tulisi osata tunnistaa ja käsitellä. (Hubbard & Backett-Milburn & Kemmer 2001; Whyte 2017, 685–686; ks. myös Laurén & Jaago tässä teoksessa.) Nämä reunaehdot huomioiden on mahdollista tunnistaa ja tukea uudenlaisen ylikulttuurisen kuulumisen ja toimijuuden syntymistä.

Kohtaaminen ja yhdessä tekeminen metodologisena asenteena

Alkuvuodesta 2017 osallistuimme kolmen tutkijan voimin nuorten RIMLAB-musiikkityöpajoihin, joiden tavoitteena oli järjestää yksin tulleille turvapaikanhakijanuorille ja suomalaisille nuorille yhteistä toimintaa. Osallistuimme kahteen eri RIMLAB-musiikkipajaan, jotka koostuivat kahtena ja kolmena päivänä nuorisotaloilla järjestetyistä koko päivän mittaisista sessioista. Paikalla oli jokaisella kerralla viidestä kymmeneen nuorta, vertaisohjaajia sekä ohjaajina toimivia musiikin ammattilaisia. Ensimmäisessä työpajassa kaikki nuoret olivat maahanmuuttajataustaisia, toisessa työpajassa osallistujina oli sekä maahanmuuttajataustaisia että taustaltaan suomalaisia nuoria. Taiteellinen toiminta nähtiin keinona, jonka avulla jokainen osallistuja saattoi tuoda esille omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Musiikkipajat alkoivat yhteisellä jutustelulla, jota seurasi sanalämmittely, jossa jokaisen osallistujan tuli kirjoittaa itselleen 100 sanan lista valitsemallaan kielellä. Kun sanalista oli valmis, kukin sai halutessaan lukea omalta listaltaan valitsemansa sanat ääneen ja ohjaaja poimi fläppitaululle näistä sanoista koostetun yhteisen listan. Tämän avulla ryhdyttiin yhdessä rakentamaan riimiesimerkkejä. Alkulämmittelyn jälkeen jokainen osallistuja sai joko pienissä ryhmissä tai yksin jatkaa sanoituksen kanssa työskentelyä. Työskentelyn aikana ohjaajat kiersivät ryhmien ja yksittäisten henkilöiden luona. Päivän aikana oli myös yhteisiä hetkiä, jolloin syötiin ja juteltiin. Kun toisen ja kolmannen päivän aikana kappaleet alkoivat valmistua, niitä hyräiltiin, laulettiin, soitettiin ja miksattiin studiossa yhdessä musiikin ammattilaisten kanssa. Työpajojen lopuksi valmiit kappaleet kuunneltiin yhdessä.

Metodologisesti työskentelymme nojasi etnografiaan, jossa painottui osallistumisen kautta syntyvä tiivis vuorovaikutus ja mahdollisuus näin tehdä näkyväksi ilmiökentän moniäänisyyttä. Olimme työpajoissa aktiivisia osallistujia ja toimimme tarvittaessa työpajan ohjaajien apukäsinä. Annoimme tälle menetelmällemme nimen ”yhdessä tehden” (*doing with*) (ks. Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto & Tuominen 2019). Teimme havaintoja työskentelyn ohessa ja valokuvasimme työskentelyä, mikäli osallistujat sen sallivat. Emme tehneet erillisiä haastatteluja, vaan jutustelimme nuorten kanssa työskentelyn aikana pyrkien kuitenkin olemaan häiritsemättä musiikin tekemistä. Näitä keskusteluja tai työskentelyä ei nauhoitettu, mutta valmiit musiikkiesitykset taltioitiin. Etnografiaan pohjautuvan havainnoinnin ja näistä kirjoitettujen muistiinpanojen avulla meidän oli mahdollista hahmottaa maahanmuuttajanuorten muistoja ja kerrontaa (ks. Fingerroos 2010) sekä selittää sellaisia heidän arjessaan esille tulevia ilmiöitä, jotka eivät ole yksiselitteisiä tai mitattavissa (ks. Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 27).

Tutkijoina tekemiemme havaintojen kirjaaminen yhteiseen kenttätyöpäiväkirjaan jokaisen työpajan jälkeen oli tärkeä osa kokemustiedon tuottamisen prosessia. Käytimme havaintojen kirjaamisessa kahden sarakkeen mallia (ks. Kuusisto-Arponen 2016). Ensimmäiseen sarakkeeseen kirjattiin päivän tapahtumat ja nuorten kanssa käydyt dialogit. Toiseen sarakkeeseen kirjattiin kunkin tutkijan omat kenttätöystä nousevat havainnot, tuntemukset, ajatukset ja pohdinnat. Ensimmäisen sarakkeen kuvaus tapahtumista pyrittiin kirjoittamaan mahdollisimman kattavasti. Siihen kirjattiin työpajojen ohjaamiseen liittyviä huomioita, nuorten keskinäistä kanssakäymistä, nuorten ja tutkijoiden dialogia sekä havaintoja nuorten kehollisesta läsnäolosta. Jokaisen tutkijan itsenäisesti kirjoittamat reflektiot täydensivät olemisen ja tekemisen arkisia kuvauksia. Niiden avulla tallensimme omia tuntemuksiamme sekä kävimme tutkijoina havainnointiemme pohjalta keskustelua ristiriitaisista tilanteista ja eriävistä ymmärryksistä. Tutkijoiden omissa reflektoinneissa näkyi myös kenttätöön henkinen kuormittavuus ja erilaisten tunteiden jatkuva läsnäolo (Kuusisto-Arponen 2016; Suopajarvi ja muut 2019). Kenttätömuistiinpanojen lisäksi tutkimusaineistoomme kuului valokuvia ja videoita, joihin tallentui nuorten kehollista ilmaisua, esimerkiksi

tanssia, eleitä ja ilmeitä. Työpajoissa syntyneet musiikkikappaleet ja niiden sanoitukset olivat keskeinen osa aineistoamme, sillä niiden kautta nuoret yhdessä kertoivat heille merkityksellisiä asioita (ks. kuva 5).

Metodologisesti yhdessä tekeminen ja kohtaamisten mahdollistaminen oli kenttätöössämme erityisen tärkeää kolmesta syystä. Ensiksi pohdimme, millaista kokemustietoa taidelähtöisellä työskentelyllä oli mahdollista tuottaa erityisesti yksin tulleiden nuorten elämismaailmasta ja heidän arjestaan. Tavoitteemme oli nimenomaan ymmärtää nuorten moninaisia maailmoja ja osoittaa, kuinka heillä on omassa elämässään paljon erilaisia elämäntaitoja ja resursseja. Toiseksi yksin tulleiden ja suomalaisten nuorten kohtaamisista oli olemassa erittäin vähän tutkimustietoa. Sosiaalisten tilanteiden fasilitointi taidetyöskentelyn keinoin mahdollisti havaintojemme mukaan nuorten kohtaamisia sekä monikiekkistä kommunikaatiota, joka selkeästi tuki nuorten kuulumisen tunteen ja keskinäisen solidaarisuuden syntymistä. Kolmanneksi kohtaamisissa syntyvä tieto oli moniaistillista, eikä sitä voi tästä syystä ymmärtää yksinomaan kielellisesti tuotettuna kertomuksena, vaan sitä tulee tarkastella myös kehollisena tietämisenä. Hyödyntämämme etnografinen lähestymistapa voidaankin ymmärtää pyrkimyksenä kehittää kokemusperäisen ja moniaistillisen tietämisen tapoja (Aromaa & Tiili 2014, 259). Esimerkiksi empaattisuuden ja kehollisen tiedon avulla voidaan tuoda tietoisuuteen osallistujien välisissä kohtaamisissa esiin nousevia asioita, joille ei välttämättä löydy sanallisia vastineita (Aromaa & Tiili 2014, 261; Wikan 1992, 463.)

Tiedon yhteistuottamisen käytännöt

Empiirinen analyysimme musiikkityöpajoista osoittaa, millaista nuorten kokemuksiin pohjautuva tieto voi olla ja kuinka nämä fragmentaariset kertomukset kuulumisesta tarvitsevat tiedon yhteistuottamista ja yhdessä tekemistä, jotta niitä on mahdollista hyödyntää laajemmin. Suomalaistaustaisista nuorista lähes kaikki olivat osallistuneet jo aiemmin musiikkityöpajoihin oman kiinnostuksensa innoittamana. Maahanmuuttajanuoret tulivat musiikkipajoihin heille kotouttamistoimintaa

organisoivan kansalaisjärjestön kautta, eikä heillä ollut aikaisempaa kokemusta musiikin tekemisestä. Työpajan alussa nuoret olivat iloisia ja innostuneita, vaikkakin hieman jännittyneitä uudesta tilanteesta. Nuorten erilaisista kielellisistä taustoista johtuen työpajan tavoite ei heti auennut osallistujille, vaan he loivat toisiinsa ihmetteleviä silmäyksiä. Mukana olleet vertaisohjaajat tulkkasivat mahdollisuuksien mukaan nuorille työskentelyn pääperiaatteita dariksi, farsiksi, englanniksi ja arabiaksi. Samoin asioita selitettiin suomeksi usealla eri tavalla, ja nuoret itse käyttivät älypuhelimiaan sekä erilaisia käännohjelmia omien kysymystensä selventämiseen.

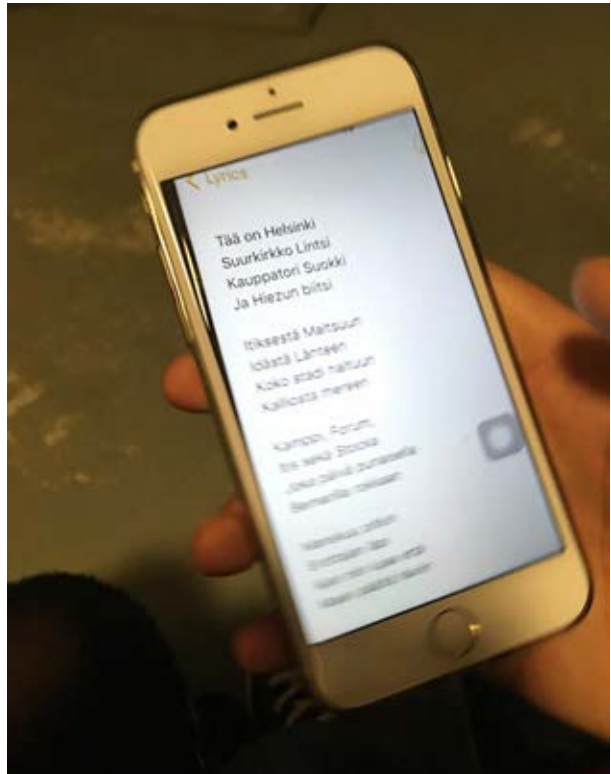
Lämmittelyksi tarkoitetun sanaharjoituksen aikana havaitsimme, kuinka muistot ja muisteleminen kietoutuivat osaksi kokemustietoa: sanojen joukossa oli monia nuorten pakotettuun siirtymiseen liittyviä sanoja ja tunneilmauksia, kuten *äiti, isä, perhe, entinen kotimaa, ikävä ja yksinäisyys*. Sanaharjoituksen jälkeen nuoret jaettiin kahteen ryhmään sukupuolen perusteella ja ryhmät siirtyivät omiin tiloihinsa jatkamaan työskentelyä. Tämä toive ryhmäjaon toteuttamisesta sukupuolen mukaan ei tullut nuorilta itseltään, vaan toimintaa järjestävän tahon edustajilta, jotka perustelivat asiaa kulttuurisensitiivisyydellä. Tutkijat, ohjaajat ja musiikintekijät jakautuivat nuorten mukana eri ryhmiin, mutta he myös liikkuivat ryhmästä toiseen seuratessaan työskentelyn etenemistä. Nuorten naisten ryhmässä oli vain kolme jäsentä. Heistä kaksi puhui hyvää suomea, mutta kolmas vain englantia. Tästä syystä he eivät aluksi saaneet toisiinsa yhteyttä, vaikka ymmärsivät yksittäisiä sanoja toistensa puheesta. Ohjaajat auttoivat, kyselivät ja kannustivat työskentelyssä eteenpäin. Työpajan kulku kuvastaakin oivallisesti sosiomateriaalista vuorovaikutusta, jossa oma roolinsa oli erilaisilla sosiaalisilla ja kulttuurisilla käytänteillä (ryhmiin jakautuminen, eri kielten hyödyntäminen, yhdessä työskentelyn tavat) ja teknisillä laitteilla (mobiililaitteet, käännohjelmät).

Vaikka yhteinen kieli yhdisti nuorten miesten ryhmää, heidänkin oli vaikea päästä sanalistaista eteenpäin riittävästi tekemiseen. Listan sanat oli kirjoitettu pääosin suomeksi ja siellä vilahteli sanoja kuten *rakkaus, tytöt, BMW* ja *aamu*. Listoissa oli myös paikannimiä, kuten *Helsinki* ja *Kotka*, sekä perheeseen ja ystäviin liittyviä sanoja. Noin tunnin jälkeen

kaksi vertaisohjaajaa otti heidät huomaansa, ja musiikkikappaleen tekeminen käynnistyi alusta uudelleen. Osallistujat katsoivat puhelimitaan videoita, etsivät kappaleelleen sopivaa tyylilajia, rytmiä ja ideoita musiikkivideoonsa. Näillä videoilla näytti olevan yhteys nuorten aiempaan elämään. Yksi osallistujista löysi YouTube-palvelusta kappaleen ”Tehran is here” ja poimi sen inspiraatioksi. Koko ryhmä innostui ajatuksesta. Nuoret alkoivat listata sanoja, käänsivät niitä toisilleen ja alkoivat samalla pohtia myös sanojen rytmitystä ja kappaleen kulkua. Kappaleen nimeksi tuli ”Tää on Helsinki”. Darin- ja suomenkieliset riimit alkoivat syntyä. Alkuperäisen kappaleen sanoituksen uudelleenriittäminen suomeksi havainnollisti idullaan olevia kuulumisen säikeitä. Sanoitus yhdisti toisiinsa nuorten entisten asuinympäristöjen tärkeitä paikkoja ja uuden kotipaikan maantieteellisiä sijainteja, jotka lopulta sulautuivat yhteen monikielisyyden ja yhteisen tekemisen kautta. Nuorten entisen kotimaan kulttuuripiiristä malliksi valittu kappale korosti aiemman kodin muistelua ja muistamista, kun taas uudet sanat todensivat uuden paikan ja uuden elämän tärkeitä asioita nuorten elämässä.

Omaa kappaletta pähkäillessään pojat istuivat isossa avoimessa tilassa saman pöydän ääressä. Heitä ympäröi useiden aikuisten joukko, jotka seurasivat, kannustivat ja välillä myös ohjailivat tilannetta. Osa aikuisista puheli myös keskenään. Yhtäkkiä yksi nuorista pyysi kaikkia aikuisia poistumaan yhtä darin kieltä osaavaa vertaisohjaajaa lukuun ottamatta, koska nuoret kokivat, etteivät pystyneet keskittymään kappaleen tekemiseen. Nuoret osoittivat näin erityistä rohkeutta, mikä kertoo heidän tilanteisesta toimijuudestaan. Tulkitsimme tilanteen Goffmanin (1959) ajatusta mukaillen hetkeksi, jolloin nuoret ottavat näyttämön vahvemmin haltuunsa ja aikuiset siirtyvät konkreettisestikin tapahtumien näyttämöltä taka-alalle. Nuoren rohkea pyyntö aikuisille voidaan nähdä myös osoituksena luottamuksen ilmapiiristä, jossa toiminta tapahtui. Näissä tilanteissa me tutkijat mietimme erityisesti omia roolejamme musiikkipajoissa: koimme ajoittain olevamme ulkopuolisia, ylimääräisiä, jopa tungettelevia, vaikka olimme osa tiedon yhteistuottamisen dynamiikkaa.

Kolmantena päivänä työpajan tila vaihtui ja nuoret sulkeutuivat studioon äänittämään kappaleitaan. Tämä muutti kohtaamisten ja yhteisen tekemisen logiikkaa. Ajoittain nuoret pyysivät yhä aikuisia poistumaan,

Kuva 5.
Nuoret rakensivat
kuulumisen
säikeitä
sanoitusten avulla.

jotta he saisivat työskennellä rauhassa. Me tutkijat kävimme keskusteluja yksittäisten nuorten kanssa taukojen aikana ja pyrimme olemaan hyödyksi esimerkiksi ruokaa laittamalla. Roolimme tiedon yhteistuottamisessa muuttui työpajapäivien aikana toiminnan mahdollistajasta ja toimintaan rohkaisemisesta kuuntelijaksi ja sivusta seuraajaksi, kun nuoret ottivat musiikin tuottamisen näyttämön haltuunsa ja työstivät ajatuksiaan osittain tutkijoiden katseiden tavoittamattomissa. Osa nuorista ja (vertais)ohjaajista kävi kertomassa meille taka-alalle jääneille tutkijoille studiossa tapahtuvista asioista. Näissä tilanteissa nuoret olivat luoneet uuden etualan oman aktiivisen toimijuutensa korostamisen merkiksi. Sinne vertaisohjaajat olivat kuitenkin tervetulleita, mikä mahdollisti heidän välittäjäroolinsa tiedon rakentumisessa.

Musiikin luomisen tilanteissa yksilöiden moninaiset ja moniaistilliset kokemukset ja tarinat sekä muistoissa että käsillä olevassa hetkessä kietoutuivat osaksi vyyhtimäistä kokonaisuutta, joka koostui monenlaisista säikeistä ja rönsyili moneen suuntaan (ks. esim. Kinnunen 2017, 40). Näitä oli usein mahdotonta litistää yhdeksi alusta loppuun sujuvasti eteneväksi kertomukseksi (kertomusten katkelmista ks. myös French 2020). Musiikkia tehdessään nuoret jakoivat omia kokemuksiaan ja muistojaan lyhyinä, fragmentaarisina katkelmina. Kokemukset ja muistot saattoivat kiteytyä jopa yhteen sanaan, ilmeeseen tai eleeseen. Kielellistä ja kehollista kerrontaa syntyi, kun nuori ja tutkija katsoivat esimerkiksi videon yhdessä tai jutustelivat ruokailun lomassa. Musiikin tekeminen itsessään oli myös kehollisesti kokonaisvaltaista. Tämän huomasi kappaleiden nauhoittamista seuratessa: nuoret tanssivat ja liikkuiivat rytmin tahdissa. Tällaisen vyyhtimäisen kokemustiedon tallentaminen ja analyysi vaatii tutkijoilta herkkyyttä nähdä sosiaalisen vuorovaikutuksen pieniäkin yksityiskohtia ja toisaalta kokemusten fragmentaarisuuden hyväksymistä.

Musiikkipajojen lopputuloksena syntyi kaksi kappaletta, joista toinen, ”Älä sure minua”, on katsottavissa Yle Areenassa (RIMLAB. Älä sure minua). ”Tää on Helsinki” -kappaletta ei koskaan julkaistu. Kappaleen tehneiden poikien omaa toivetta ei kuunneltu, vaan nuoret yhteen tuonut järjestö päätti, ettei kappaletta julkaista. Kappaleen julkaisematta jättäminen herättää myös eettisen kysymyksen niin kutsutuista tiedon portinvartijoista, joilla tarkoitetaan tahoja, jotka voivat kontrolloida millaista kokemustietoa tietystä ryhmästä välitetään ja kuka tätä tietoa saa välittää edelleen (Leonard 2007).

Kokemusasiantuntijat ja välittäjät: tiedon tuottamisesta tiedon käännöksiin

Seuraavaksi käsittelemme muistoihin ja kokemuksiin pohjautuvan tiedon yhteistuottamiseen liittyvien inhimillisten ja materiaalien kohtaamisten merkitystä. Aineistomme kokemusasiantuntijoina yksin tulleet maahanmuuttajanuoret olivat tiedontuottamisen avainhenkilöitä.

Yhtä tärkeässä roolissa olivat myös niin kutsutut inhimilliset välittäjät eli työpajojen ohjaajat, vertaisohjaajat, musiikkituottajat sekä tutkimustiimin jäsenet. Materiaalisina välittäjinä toimivat nuorisotilat, nauhoitusstudiot välineineen ja monet muut tekniset tarjoumat, kuten älypuhelimien kautta käytettävät erilaiset sovellukset, kuten riimi- ja synonyymisanastot, kielikäännohjelmat sekä valmiit rytmiarkistot. Kokemustiedon tuottaminen, analyysi ja hyödyntäminen vaativatkin juuri näiden sosiomateriaalisten vyyhtien ymmärtämistä osana tiedontuotantoa. Tieto, kuten myös muistelu ja muistaminen, rakentuvat aina nykyhetkestä käsin vuorovaikutuksessa ympäröiviin ihmisiin, paikkoihin ja esineisiin (Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto-Arponen 2017; Korkiakangas 2005; Savolainen & Lukin & Heimo 2020.) Näin ajateltuna kyse on siis aina tiedon tuottumisesta erilaisissa sosiomateriaalisissa suhteissa.

Eri kulttuureista tulevien nuorten vuorovaikutuksen syntyymiseen vaikuttavat merkittävästi fyysiset tilat, sosiaaliset ennako-odotukset sekä vuorovaikutustilanteiden fasilitointi. Fyysisinä tiloina nuorisotalot mahdollistivat oleilun, yhdessä tekemisen, mutta myös omaan rauhaan vetäytymisen:

[Nuorisotalo X] on tilana ihan omanlaisensa – pieniä huoneita: mummonkammari ja pari muuta studiohuonetta. Lisäksi on yhteinen ”olohuone” ja keittiö, joka on myös radiohuone. Nuori kertoo meille, kuinka siitä tehdään nettiradiota, johon kuka tahansa voi mennä mukaan. Käytävillä on graffiteja, muutakin taidetta ja kitaroita. Seinät ovat kirkkaan väriset ja oleskelutilat sisutettu kivasti (Kenttämuistiinpanot 27.5.2017).

Nämä puitteet ja oletetut käyttäytymiskoodistot olivat kokemuksemme mukaan hyvin erilaisia verrattuna esimerkiksi kouluissa aiemmin tekemiimme taidetyöpajoihin (Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto-Arponen & Tuominen 2019), joissa koulun normit ja käytänteet olivat suomalais-taustaisille nuorille tuttuja, mutta maahanmuuttajanuorille vieraita. Taidetyöpajoissa keskiössä oli heti musiikin tekeminen, ja vapaa-aikaan suunnitelluissa nuorisotiloissa osallistujat olivat tilallisten koodistojen haltuunoton suhteen samanlaisessa asemassa. Nuoret tekivät omia jut-

tujan, auttoivat toisiaan ja pyysivät ohjaajilta apua. Keskusteluja käytiin musiikin tekemisen ohella monista aiheista: elämästä yleensä, nuoruudesta, haaveista, omien ajatusten esittämisestä biisien kautta, peloista ja ahdistuksesta. Tila muovautui jatkuvasti myös nuorten oman tekemisen kautta uudelleenlaiseksi: milloin syötiin, riimiteltiin yhdessä, kirjoitettiin hiljaa kertosaiteita tai kuunneltiin toisten demonauhoituksia.

Erytisen mielenkiintoinen rooli tiedontuotannon mahdollistamisessa oli vertaisohjaajilla sekä niillä nuorilla, jotka toimivat tulkkeina ystävilleen. Nämä välittäjät tulivat usein samoista kulttuuritaustoista kuin työpajojen maahanmuuttajanuoret. Näin heillä oli mahdollisuus käyttää nuorten kanssa heidän kotikieltään ja esimerkiksi selventää tehtävänäntoja ja leikitellä riimien luomisessa yhdessä. Samoin vasta vähän aikaa maassa olleet nuoret tukeutuivat niihin nuoriin, joiden kielitaito oli kehittynyt pidemmälle kuin heidän omansa. Nuoret toimivat tulkkeina toisilleen, kun tarvittiin ”asiantuntijaa” välittämään viestiä tai selittämään jotakin epäselvyyttä työpajojen ohjaajien kanssa. Vaikka viestiä tulkatesa on aina mahdollisuus väärinymmärrykseen tai jopa vallan käyttöön, toivat vertaistulkit toiminnallaan esille tärkeän tiedontuottamisen reunaehdon työpajoissa: monikielisyden salliminen tuki ja vahvisti nuorten ylikulttuurista toimijuutta.

Työpajoissa tämä näkyi esimerkiksi niin, että nuoret saattoivat jopa varmistaa ohjaajilta, onko heidän mahdollista yhdistellä osaamiaan eri kieliiä. Tämä epävarmuus kuvastaa sitä, ettei Suomessa liiemmin ole monikielisyttä tukevia areenoja ja nuoret ovat oppineet itse säätelemään kielillisiä resurssejaan eri elämänsä konteksteissa. Kuten eräs työpajan vertaisohjaajista kertoi: ”haluan kunnioittaa sitä paikkaa missä oon ja teen sen kielistä musiikkia”. Työpajan aikana hän sujuvasti tulkasi ja jutusteli monilla kielillä, mutta päätyi aina sanomaan meille tutkijoille ja ohjaajille, kuinka hänen ensimmäinen kielensä on suomi. Eräs työpajajohtaja kommentoikin, että tiesi monta nuorta, jotka kotioven suljetuanaan ulos lähtiessään puhuivat vain suomea myös samalta kielialueelta tulevien nuorten kanssa. Näin he omasta mielestään tulivat vähemmän leimatuiksi muiden silmissä ja kokivat enemmän kuuluvuutta suomalaiseseen yhteiskuntaan. (Kenttämuistiinpanot 28.5.2017)

Seuraamalla taidetyöpajoissa syntyvää ja tapahtuvaa vuorovaikutusta havaitsimme, että vuorovaikutustilanteiden tukeminen vaatii erityistä sosiaalista silmää työpajojen ohjaajilta. Viralliset työpajaohjaajat, vertaisohjaajat sekä musiikkituottajat vetivät taiteellista prosessia ja samalla ohjasivat sosiaalista tilannetta ja luottamuksen syntymistä. Nämä välittäjät loivat työpajojen hengen ja mahdollistivat nuorten luovan prosessin. Ohjaajat kiersivät nuoren luota toiselle ja ryhmän fasilitointi jatkui läpi koko työpajan. Nuorten ohjaus oli hyvin yksilöllistä ja keskusteluja käytiin ammattimaisesti musiikin tekemisen eri teemoista sekä laajasti kunkin nuoren elämästä. Nuoret vaativat välillä paljon huomiota ja tukea päästäkseen eteenpäin. Toisaalta nuorille oli taattava mahdollisuus vetäytyä omiin oloihinsa, jotta taiteellinen ja sosiaalinen tilanne sai elää nuorten määrittelemissä raameissa. Goffmanin (1959) ajatusta seuraten yhteisen tiedontuotannon näyttämöllä jaettu kokemustieto nuorten elämäntilanteista tuli välittäjille, kuten tutkijoille, näkyväksi ja edelleen jalostettavaksi. Nuorten vetäytyminen joko siirtymällä fyysisesti pois yhteisen tiedontuotamisen näyttämöltä tai vaihtamalla kieltä sellaiseksi, jota suomea puhuvat aikuiset eivät osanneet, osoittaa muistojen ja kokemustiedon aina sisältävän osa-alueita, johon kaikilla ei ole suoraan pääsyä.

Tutkimuksen onnistumisen kannalta oli tärkeää, että nuorten keskinäinen vuorovaikutus sai tilaa. Tutkijoina meidän täytyi hyväksyä, että olimme ajoittain taustalla, emmekä aina päässeet kaikkiin yhteiskehittelyn tilanteisiin mukaan. Tällöin muut tilanteessa läsnäolleet tiedonvälittäjät, kuten vertaisohjaajat ja musiikkituottajat, olivat keskeinen osa tutkijoiden ymmärryksen rakentamista. Vietimmekin osan ajasta heidän kanssaan keskustellen ja työpajan antia pohtien, ja tämä mahdollisti aineistomme rikkaan ja moniäänisen analyysin tutkimuksen myöhemässä vaiheessa, kun loimme toimintamalleja poliittisen päätöksenteon tueksi. Näitä tiedollisia siirtymiä ei olisi ollut mahdollista rakentaa ilman kokemustiedon kautta saavutettua ymmärrystä ja välittäjien mahdollistamia tiedollisia käännoiksiä.

Kokemustiedon tuottaminen ja sen kääntäminen tieteelliseksi tiedoksi tai päätöksenteon tueksi vaatii kuvaamiemme tilheiden ja kontekstisidonnaisten käytäntöjen tunnistamista. Samoin on tärkeää ymmärtää

eri rooleissa olevien välittäjien merkitys ja analysoida sitä suhteessa kerättyyn aineistoon. Yhteisöllinen ääni pohjautuu aina yksilöiden intersubjektiivisiin kokemuksiin, mutta tutkijan analyttisen tulkintakehyyksen uskottavuutta lisää nimenomaan aineiston toimijoiden, tekemisten ja sanomisten ristiinluenta. Kokemustiedon kääntäminen päätöksenteon tueksi vaatii tutkijoilta edellä kuvaamamme tiedon keräämisen, kontekstoimisen ja analyysin lisäksi tiedollisen siirtymän. Tiedollisella siirtymällä tarkoitamme uusien toimintamallien ja tietopohjan rakentamista päätöksenteon tueksi. Yhdistämällä useiden keräämiemme aineistojen tuloksia (mukaan lukien asiantuntijahaastattelut ja ulkomaille kohdistuneet tutustumiskäynnit yksin tulleiden järjestöihin) työpajojen havaintoihin rakensimme sosiaalisen tuen konseptin, jonka nimesimme ”Yhdessä – yksin tulleiden tukiverkko” (Korjonen-Kuusipuro ja muut 2018). Mallin ajatuksena oli tukea yksin maahan tulleiden nuorten toimijuutta, lisätä nuorten elämään merkityksellisiä sosiaalisia suhteita ja poistaa yksinäisyyttä. Yhdessä-konsepti kokosi yhteen nuoret ja muut toimintaa tukevat ja mahdollistavat tahot. Tämä jalkautettiin kansalaisjärjestöjen ja ministeriöiden avustuksella vapaasti toimijoiden hyödynnettäväksi. Osia konseptista on hyödynnetty muun muassa SPR:n vaikuttajatiimin Yksin tulleet -toiminnassa.

Kokemustiedon käänöksillä kohti eettisesti kestävästä yhteiskuntaa

Millaista kokemustietoa saimme kerättyä musiikkityöpajoissa yksin tulleiden nuorten arjesta? Taidetyöskentely oli oivallinen tapa ymmärtää nuorten sisäisiä maailmoja, kerätä kokemuksellista tietoa ja havainnoida sosiaalisen vuorovaikutuksen ilmentymistä ja kehittymistä. Useissa tilanteissa keskustelu nuorten kanssa oli arkista, jokapäiväisiin tilanteisiin liittyvää jutustelua. Tällaiset tilanteet saattoivat kuitenkin yhtäkkiä muuttua hyvinkin syväisiksi ja esille saattoi nousta menneisyyden traumaattisia kokemuksia tai omaan kotimaahan liittyvää suurta kaipuuta, joka ilmeni myös kehollisina kokemuksina. Yhteinen taidetyöskentely herätteli nuoria pohtimaan kuulumisen moninaisuutta omassa arjes-

saan. Erityisesti se antoi nuorille tilaa ilmaista vahvaa kuuluvuuden tunnetta entiseen kotimaahansa ja orastavaa kuulumistaan uuteen yhteiskuntaan. Nuoret kuuluivat selvästi kahteen paikkaan, ja pakotetusta siirtymisestä johtuva liikkeelläolo näkyi heidän kokemuksissaan ylikulttuurisena toimijuutena. Tämä ilmeni lisäksi muistojen peilaamisena eri aika-tilallisissa konteksteissa: siellä/silloin, täällä/nyt.

Perinteisessä mielessä toteutettua havainnoivaa etnografiaa on arvoiteltu ”objektivoivasta kuvauksesta” (Salo 2007, 227; ks. myös Behar & Gordon 1995), jolla on tarkoitettu sitä, että tutkijan ääni on ikään kuin kaikkietietävä ja hän antaa subjektin äänen tutkittavilleen vain valikoidusti. Omissa kenttätöissämme pyrimme välttämään objektivoivaa kuvausta yhteistoiminnallisuuden keinoin. Taidetyöpajat olivat ilmaisukanavia sille, kuinka nuoret kokivat ympäröivän maailman ja valitut työmenetelmät rakentuivat jo lähtökohtaisesti nuorten osallisuuden varaan.

Näkemyksemme mukaan kokemustiedon hyödyntäminen vaatii kokemusasiantuntijoiden kanssa tehdyn tiedon tuottamisen lisäksi välittäjien roolin tunnistamista ja sen arvioimista, millaisia vaikuttimia ja lähtökohtia tiedon jatkohyödyntämiseen liittyy. Muistot ja kokemukset eivät ole suoraan käytettävissä päätöksenteossa. Empiirisen aineiston ristiinluennan ja analyysin kautta on kuitenkin mahdollista tuoda erilaisia vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi. Tämä lähestymistapa ei aina sovi yhteen sen kanssa, että päätöksenteon tueksi tarkoitettun tiedon tulisi olla mahdollisimman tiivistä, kohdennettua ja yksiselitteistä.

Kokemustiedon hyödyntämisen ytimessä ovatkin tiedon kääntämisen periaatteet. Esitämme koontina viisi tiedon kääntämisen lähtökohtaa. Ensiksi yksilöiden ja ryhmien kokemusten tallentamisessa huomion tulee keskittyä erilaisten käytäntöjen tunnistamiseen ja näiden kontekstiherkkään analyysiin. Toiseksi analyttisen huomion tulee kohdentua yksittäisistä kokemuksista yhteisöllisiin merkityksiin. Kolmanneksi kokemustiedon tuottamisessa syntyvä tieteellinen data, kuten havainnointit, haastattelut ja erilaiset visuaaliset yhteistoiminnan tulokset, on käännettävä politiikan kielelle. Tämä tarkoittaa muun muassa tulosten kielellisen ilmaisun sovittamista hyödyntävien organisaatioiden viestinnälliseen tapaan ja esitettävien ratkaisujen tiivistämistä suoraan hyödynnettävään muotoon. Neljänneksi tiedon tuottamisen ajatuksen tulee

laajentua kokemusten keräämisen ja tallentamisen lisäksi yhteistuo-
tannon ytimessä olevan prosessuaalisen oppimisen analyysiin. Tällöin
näkyväksi tulevat erilaiset tiedon muotoutumiseen liittyvät kulttuuri- ja
kontekstisidonnaiset tekijät sekä inhimillisten että materiaalistien välit-
täjien rooli tiedon käänöksissä. Viidenneksi kokemustiedon kautta
tuotetun kokonaiskuvan pohjalta on laadittava ja esitettävä erilaisia toi-
mintavaihtoehtoja. Näiden askelmien kautta on mahdollista tuottaa poli-
tiikkaa tukevaa tietoa, jossa moninaiset eletyt kokemukset on käännetty
eri politiikkavaihtoehtoja tukeviksi tietopohjaisiksi ratkaisuuksi. Kaikki
tämä on luonnollisesti tehtävä tutkimuseettisiä käytäntöjä ja periaatteita
kunnioittaen.

Kokemustiedon hyödyntäminen päätöksenteossa on monivaiheinen
prosessi. Tiedon tuottamisen reunaehdot ovat oikean ajoituksen löy-
ttäminen niin tiedon tuottamiselle kuin oikean politiikkaprosessin löytä-
miselle. Tiedon kääntämiseen aina liittyvä tiedon yksinkertaistaminen
ei saa hävittää elettyjen kokemusten ja muistojen moninaisuutta tai
tuottumisen sosiaalista dynamiikkaa. Muutoin päädytään tilanteeseen,
jossa tuotettu politiikka ei kohtaa arkea ja tutkimuksen osallisille syntyy
tunne, ettei heitä ole kuultu lainkaan. Olemme omien tutkimusprojek-
tiemme kautta oppineet, että kokemustiedon välittäminen politiikkapro-
sesseihin ja päätöksentekoon on mahdollista vain laajojen verkostojen ja
toimijoiden tuntemisen kautta. Näiden kehittyminen vaatii aikaa ja luot-
tamusta molemmiin puolin. Samoin tutkijoilla täytyy olla akateemisen
meritoitumisen lisäksi suurta paloa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
ja pyrkimystä yhteiskunnan muuttamiseen. Lisäksi heidän tulee olla
valmiita esittelemään ja puolustamaan tutkimuksensa tuloksia julkises-
ti. Näin kokemustiedon käänöksillä on mahdollista rakentaa eettisesti
kestävämpää ja moniarvoista yhteiskuntaa, kuten analyysimme yksin
tulleiden kuulumisen siteiden ymmärtämisestä ja vahvistamisesta osoit-
taa.

KIRJALLISUUS

- Ahlqvist, Toni & Sirviö, Heikki 2019: Contradictions of Spatial Governance. Bioeconomy and the Management of State Space in Finland. *Antipode* 51:2, 395–418. <https://doi.org/10.1111/anti.12498>
- Aromaa, Johanna & Tiili, Miia-Leena 2014: Empatia ja ruumiillinen tieto tutkimuksessa. Teoksessa: Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos, Helsinki, 258–283.
- Behar, Ruth & Gordon, Deborah 1995: *Women Writing Culture*. University of California Press, Berkeley.
- Dikeç, Mustafa 2017: Disruptive Politics. *Urban Studies* 54:1, 49–54. <https://doi.org/10.1177/0042098016671476>
- Fingerroos, Outi 2010: Muisti, kertomus ja oral history -liike. Teoksessa: Grönholm, Pertti & Sivula, Anna (toim.) *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* Turun historiallinen yhdistys, Turku, 60–81.
- Fingerroos, Outi 2017: Etnologi tutkimassa perheenyhdistämistä. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Lundgren, Maija & Lillbroända-Annala, Sanna & Koskihaara, Niina (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 27–54.
- Fingerroos, Outi & Lillbroända-Annala, Sanna & Koskihaara, Niina & Lundgren, Maija 2017: Yhteiskuntaetnologia. Arkinen, mutta kriittinen katse maailmaan. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Lundgren, Maija & Lillbroända-Annala, Sanna & Koskihaara, Niina (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 7–26.
- French, Lindsay 2020: Refugee Narratives; Oral History and Ethnography; Stories and Silence. *The Oral History Review* 46:2, 267–276. <https://doi.org/10.1093/ohr/ohz007>
- Goffman, Erving 1959: *The Presentation of Self in Everyday Life*. Doubleday, New York.
- Hennala, Lea & Melkas, Helinä 2016: Understanding Users' Collective Voice in Public Service Innovation. *Knowledge and Process Management* 23:1, 62–72. <https://doi.org/10.1002/kpm.1498>
- Hoffman, Marella 2020: Practicing Oral History Among Refugees and Host Communities. Routledge, Abingdon. <https://doi.org/10.4324/9781351011334>
- Hubbard, Gill & Backett-Milburn, Kathryn & Kemmer, Debbie 2001: Working With Emotion. Issues for the Researcher in Fieldwork and Teamwork. *International Journal of Social Research Methodology* 4:2, 119–137. <https://doi.org/10.1080/13645570116992>
- Hytönen, Kirsi-Maria & Salenius, Paula 2017: Yhteiskunnallisen etnologisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Lundgren, Maija & Lillbroända-Annala, Sanna & Koskihaara, Niina (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 79–100.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) 2015: *Myönteinen tunnistaminen*. Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki. Saatavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf. Viitattu 22.5.2020.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2014: Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa: Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos, Helsinki, 7–31.

- Kaukko, Mervi & Korkiamäki, Riikka & Kuusisto, Anna-Kaisa 2019: Normatiivisesta etiikasta elettyyn kohtaamiseen. Tutkimuksellista hengailua yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten kanssa. Teoksessa: Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) *Tutkimuseettisistä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki, 86–102.
- Kinnunen, Veera 2017: *Tavarat tiellä. Sosiologinen tutkimus esinesuhteista muutossa*. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Kivijärvi, Antti. 2015: *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Tiede-sarja, 162. Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen 2017: Muistelun monet muodot. Kertomus, kehollisuus ja hiljaisuus paikan tietämisen tapoina. *Elore* 24:1, 1–17. <https://doi.org/10.30666/elore.79278>
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Kuusisto, Anna-Kaisa & Tuominen, Jaakko & Mari Pie-nimäki 2018: Yhdessä – yksin tulleiden tukiverkko 1/2018. [verkkoinaisto]. Saatavissa: https://issuu.com/trustproject/docs/yhdess_-konsepti_yksin_tulleiden_tu. Viitattu 22.5.2020.
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Kuusisto, Anna-Kaisa 2019: Socio-Material Belonging. Perspectives for the Intercultural Lives of Unaccompanied Refugee Minors in Finland. *Journal of Intercultural Studies* 40:4, 363–382. <https://doi.org/10.1080/07256868.2019.1628725>
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Kuusisto, Anna-Kaisa & Tuominen, Jaakko 2019: Everyday negotiations of belonging - making Mexican masks together with unaccompanied minors in Finland. *Journal of Youth Studies* 22(4), 551–567. DOI:10.1080/13676261.2018.1523539
- Korkiakangas, Pirjo 2005: Muistoista tulkintaan. Muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. Teoksessa: Korkiakangas, Pirjo & Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos, Helsinki, 129–147.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa 2015: Ajatuksia myötätunnosta ja kivusta. *Terra* 127:2, 83–89.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa 2016: Myötätunnon politiikka ja tutkimusetiikka Suomeen yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten arjen tutkimisessa. *Sociologia* 53:4, 396–415.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Gilmartin, Mary 2019: Embodied Migration and the Geographies of Care. The Worlds of Unaccompanied Refugee Minors. Teoksessa: Mitchell, Katharine & Jones, Reece & Fluri, Jennifer L. (toim.) *Handbook on Critical Geographies of Migration*, Edward Elgar, Cheltenham & Northampton, 80–91. <https://doi.org/10.4337/9781786436030.00014>
- Kuusisto, Anna-Kaisa & Korjonen-Kuusipuro, Kristiina 2018: Miten kokemuksellista tietoa käyttäen voidaan parantaa yksin Suomeen saapuneiden maahanmuuttajanuorten asumista? *Tiede ja edistys* 43:2, 152–158. <https://doi.org/10.51809/te.105287>
- Latzko-Toth, Guillaume & Bonneau, Claudine & Millette, Mélanie 2017: Small Data, Thick Data. Thickening Strategies in Trace-Based Social Media Research. Teoksessa: Sloan, Luke & Quan-Haase, Anabel (toim.) *The SAGE Handbook of Social Media Research Methods*, SAGE Publications, Lontoo, 199–214. <https://doi.org/10.4135/9781473983847.n13>

- Leonard, Madeline 2007: With a Capital "G". Gatekeepers and Gatekeeping in Research with Children. Teoksessa: Best, Amy L. (toim.) *Representing Youth. Methodological Issues in Critical Youth Studies*. New York University Press, New York, 133–156.
- Lillbroända-Annala, Sanna 2017: Etnologi kaupungissa – kaupunki etnologiasa. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Lundgren, Maija & Lillbroända-Annala, Sanna & Koskihaara, Niina (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 101–122.
- Luhtakallio, Eeva 2012: Esipuhe. Teoksessa: Goffman, Erving *Vuorovaikutuksen sosiologia*. Vastapaino, Tampere, 7–21.
- RIMLAB. Älä sure minua. [verkkoaineisto]. Yle Areena. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-4147385>. Viitattu 19.8.2021.
- Rossi, Paula & Tuurnas, Sanna 2021: Conflicts Fostering Understanding of Value Co-Creation and Service Systems Transformation in Complex Public Service Systems. *Public Management Review* 23:2, 254–275. <https://10.1080/14719037.2019.1679231>
- Salo, Ulla-Maija 2007: Etnografinen kirjoittaminen. Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.) *Etnografia metodologiana*. Vastapaino, Tampere, 22–246.
- Savolainen, Ulla & Lukin, Karina & Heimo, Anne 2020: Omaehtoisen muistamisen materiaalisuus ja monimediaisuus. Muistitietotutkimus ja uusmaterialismi. *Elore* 27:1, 60–84. <https://doi.org/10.30666/elore.89039>
- Schulman, David 2017: *The Presentation of Self in Contemporary Social Life*. SAGE Publications, Lontoo.
- Suopajärvi, Tiina & Koskinen-Koivisto, Eerika & Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Hytönen, Kirsi-Maria & Hämeenaho, Pilvi 2019: Tunteilla on väliä. Tutkijan tunteet etnografisessa tutkimusprosessissa. *Elore* 26:2, 42–67. <https://doi.org/10.30666/elore.77809>
- Whyte, Zachary 2017: Meetings of the Art. Cultural Encounters and Contact Zones in an Art Project for Asylum-Seeking Minors in Denmark. *Journal of Intercultural Studies* 38:6, 679–693. <https://doi.org/10.1080/07256868.2017.1386634>
- Wikan, Unni 1992: Beyond the Words. The Power of Resonance. *American Ethnologist* 19:3, 460–482. <https://doi.org/10.1525/ae.1992.19.3.02a00030>